

Motion till riksdagen
2024/25:857

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

Räddningstjänsten och ansvaret för olyckor

1 Innehållsförteckning

2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Räddningstjänsten.....	2
4 En fungerande räddningstjänst i hela landet.....	3
5 Bränder	4
6 Drunkningsolyckor	5
7 Civil insatsperson (CIP)	5

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en utredning om regional eller statlig styrning av räddningstjänsten med målet att öka likvärdigheten och samordningen i räddningstjänsten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en lagstiftning som ålägger kommunerna att arbeta förebyggande med brandskydd för särskilt riskutsatta och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att brandförsvarets tillsyn av brandsäkerheten i högre utsträckning riktas mot flerfamiljshus och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en utredning kring hur vattenvana kan läggas till i det centrala innehållet i avsnittet om förskoleklassen i läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör uppdras att ge direktiv till huvudmännen om målsättningar kring simkunnighet även på gymnasienivå och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionen bör följa upp simundervisningen i grundskolan, analysera brister i verksamheten och lyfta fram rekommendationer och goda exempel på hur alla elever inom grundskolan kan klara kraven för simkunnighet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag för att stödja kommunerna och räddningstjänsterna i att införa konceptet civil insatsperson (CIP) och tillkännager detta för regeringen.

3 Räddningstjänsten

Räddningstjänstens uppgift är att förebygga och förhindra olyckor och begränsa skadorna när sådana inträffar. Räddningstjänsten är, med några få undantag, ett kommunalt ansvar. Varje år larmas räddningstjänsten till ca 120 000 olika händelser och uppdrag.

Trots ett förebyggande arbete är det omöjligt att förhindra alla olyckor. Hur väl vi än bygger ett säkert och robust samhälle kommer alltid oförutsedda händelser att inträffa. Människor kan hamna i sjönöd, bränder kan uppstå och giftiga ämnen kan släppas ut i naturen.

Sverige och världen står inför stora klimatförändringar och ökande miljöproblem. Mycket tyder på att kriser och extrema väderhändelser kommer att öka även på hemmaplan. I dag utgörs det allvarligaste hotet mot den globala säkerheten av konsekvenserna av klimatförändringarna. Det gäller såväl här i Sverige som i andra delar av världen. I sin rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) beskriver även Försvarsberedningen hur klimatförändringar och naturkatastrofer bör ses som ett hot mot vår säkerhet.

Ett varmare klimat riskerar bl.a. att leda till fler bränder liknande dem sommaren 2018 och en mer intensiv nederbörd kan komma att leda till fler översvämningar. Kraven på en fungerande räddningstjänst kan helt enkelt komma att bli större.

Räddningstjänsten är ytterst en grundpelare i ett solidariskt samhälle. Ett samhälle som tar hand om varandra när det verkligen gäller. För människor i särskilt behov av hjälp är det särskilt viktigt att det finns en räddningstjänst som är snabbt på plats. Det kan t.ex. handla om äldre eller människor med funktionsnedsättning med begränsad rörelseförmåga eller om människor som inte har förmåga att göra riskbedömningar på egen hand.

4 En fungerande räddningstjänst i hela landet

Risken för bränder och andra allvarliga olyckor finns i hela landet. Människor ska kunna lita på att det finns hjälp när olyckan är framme oavsett om man bor centralt inne i stan, i en förort eller på landsbygd och i glesbygd.

Tyvärr saknar räddningstjänsten alltför ofta tillfredsställande förutsättningar för att utföra sitt uppdrag. Ett allvarligt problem är de alltför stora variationerna kommunerna emellan. Det gör att räddningstjänsten inte fullt ut fungerar för att uppnå de nationella målen i lagen om skydd av olyckor. Ett ökat antal kriser och olyckor relaterade till klimatförändringar riskerar att bli övermäktigt för kommunerna och räddningstjänsten att hantera.

För att räddningstjänsten ska fungera i hela landet krävs bl.a. ett tydligare lednings-system och att räddningstjänsten planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid. I stället har regeringen öppnat för en smygprivatisering av räddningstjänsten där privata, kommersiella entreprenörer, som vaktbolag, ska kunna ta över vissa begränsade åtgärder vid en räddningsinsats. Det är en dålig lösning på ett problem som snarare handlar om resurser, ledning, organisation och planering. Läs mer i vår motion med anledning av prop. 2019/20:176 En effektivare kommunal räddningstjänst (mot. 2020/21:127).

I dag styrs räddningstjänsten på kommunal nivå, men det skulle också finnas möjlighet att styra räddningstjänsten på regional eller statlig nivå, motsvarande den nivå som akutsjukvården (regional styrning) samt polisen och Försvarmakten (statlig styrning) styrs från. I dessa fall har samhället ansett att dessa verksamheter, som måste vara igång dygnet runt och kunna lösa stora och akuta händelser, inte kan organiseras och drivas enskilt av varje kommun.

Den s.k. Räddningstjänstutredningen (SOU 2018:54) föreslog ett tydligare lednings-system för den kommunala räddningstjänsten, något som sedan också genomfördes. Vänsterpartiet står bakom detta. Läs mer i vår följdmotion på regeringens proposition En effektivare kommunal räddningstjänst (mot. 2020/21:127). Utredningen konstaterade att många av de kommunala räddningstjänsterna är för små för att klara av uppdraget med att bemanna en ledningscentral dygnet runt, vilket anses vara en grundförutsättning för en trygg räddningstjänst. Bristen på ständigt bemannade ledningscentraler pekas ut som en av de stora bristerna vid de stora bränderna 2018. En ständigt bemannad ledningscentral kräver stora resurser, vilket många av de små räddningstjänsterna inte har. Många kommuner har därför frivilligt slagit ihop sina räddningstjänster i större organisationer, kommunalförbund, eller gått in i olika avtal mellan kommunerna. Det betyder att räddningstjänsten på flera ställen i landet i dag snarare redan är regional än kommunal. I Sveriges 290 kommuner finns i dag 152 räddningstjänster. Så länge frågan

om huvudman undviks från regeringen riskerar förbättringar som i sig är bra ändå att bli ett lappande och lagande av ett system som i grunden innehåller större problem.

Regeringen bör återkomma med en utredning om regional eller statlig styrning av räddningstjänsten med målet att öka likvärdigheten och samordningen i räddningstjänsten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Bränder

Varje år omkommer ca 90 personer av skador relaterade till en brand. Särskilt utsatta är äldre, sjuka, människor med funktionsnedsättning och socialt utsatta personer.

Trots att äldre orsakar färre bostadsbränder än andra väntas antalet äldre som dör i bränder kraftigt öka. Beräkningar från Lunds tekniska högskola visar på en ökning på 19 procent fram till 2030. Orsaken är de stora årskullarna som föddes på 1940-talet som nu börjar uppnå en ålder där riskerna ökar. Samtidigt bor de flesta kvar hemma, utan särskilt brandskydd.

Många gånger skulle olyckor med en tragisk utgång kunnat undvikas med relativt små insatser. Det största ansvaret för att undvika olyckor ligger naturligtvis på individen själv. Samtidigt går det inte att förutsätta att alla människor har möjlighet att uppfylla vad som krävs, varken när det gäller förebyggande arbete, eller släckning och utrymning. I ett samhälle där vi tar hand om varandra måste trygghetsåtgärder utgå från de faktiska behoven.

I dag saknas lagstiftning som tvingar kommunerna att arbeta med brandskydd för särskilt riskutsatta. Det gör att det ser väldigt olika ut vilket skydd man kan få. Det finns tillfällen när samhälleliga insatser skulle kunna rädda liv. Det kan t.ex. handla om att koppla samman brandvarnare med trygghetslarm, eller om portabla sprinklersystem. För att dessa system ska fungera krävs också kontinuerlig tillsyn, och i förekommande fall utbildning och samtal om hur bränder bäst förebyggs – med målet att rädda liv. Tidningen Hem & Hyra har granskat brandskydd för äldre och andra med särskilda behov och det tycks råda en fullständig förvirring i regeringen om vilken minister som ens hanterar frågan.

Regeringen bör återkomma med en lagstiftning som ålägger kommunerna att arbeta förebyggande med brandskydd för särskilt riskutsatta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att upptäcka brister i brandsäkerheten krävs regelbunden tillsyn av brandförsvaret. Deras tillsyn av brandsäkerheten är dock i hög grad inriktad mot offentliga byggnader som t.ex. sjukhus. Men det är i just flerbostadshus som flest dödsfall i samband med bränder inträffar, varför tillsynen i större utsträckning borde riktas mot denna typ av fastigheter.

Regeringen bör återkomma med förslag som innebär att brandförsvarets tillsyn av brandsäkerheten i högre utsträckning riktas mot flerfamiljshus. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Drunkningsolyckor

I Sverige omkommer ungefär 220 personer årligen p.g.a. drunkning, varav ungefär hälften i samband med olyckor. Räddningstjänsten bistår med hjälp vid drunkningsolyckor. Det bästa sättet att förebygga drunkning är att öka simkunnigheten och vattenvanan.

Det finns ett massivt folkligt stöd för att det ska vara gratis för barn att lära sig simma. Enligt en undersökning från Svenska livräddningssällskapet anser 94 procent av svenska folket att barn ska ha rätt till kostnadsfri simundervisning. I skolans läroplan finns tydliga krav kring simkunnighet för godkänt betyg i årskurs 6. För att alla barn ska kunna nå dit krävs tidigare insatser enligt Skolverkets uppföljning av kunskapskraven. Att gå i simskola och lära sig simma tidigt har blivit alltmer av en klassfråga. Många familjer har inte råd att låta sina barn gå i simskola när en termin kostar mellan 1 000–2 000 kronor per barn och det ofta krävs flera terminer för simkunnighet. Många beskriver en verklighet med långa köer till simskolor och höga priser där det skapats en marknad med simskola för de som har råd att betala i stället för att behovet av simkunnighet styr. För Vänsterpartiet är den grundläggande simkunnigheten inte en fråga för marknaden eller vinstdrivande aktörer, utan något som kommuner måste ansvara för, och när det är möjligt i samarbete med föreningslivet.

När Svenska livräddningssällskapet och Trygg Hansa gjorde en nationell undersökning 2015 visade det sig att det är barn till föräldrar med låg inkomst eller som är ensamstående som i lägre grad fått möjlighet att gå i simskola och lära sig simma. Detta syns även i drunkningsstatistiken, det är barn till fattiga och ensamstående som är de som oftast dör av drunkning. För Vänsterpartiet är simkunnighet en rättighet och det är inte föräldrarnas plånbok som ska avgöra om barn kan simma eller inte. Simkunnighet räddar liv. Läs mer i våra motioner Förskoleklassen (mot. 2019/20:139) och Idrottspolitiska frågor (mot. 2018/19:384).

Det bör göras en utredning kring hur vattenvana kan läggas till i det centrala innehållet i avsnittet om förskoleklassen i Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Många av de äldre elever som nyligen kommit till Sverige och som därmed missat de tidiga årskursernas simundervisning saknar simkunnighet. Det är därför viktigt att åtgärder vidtas så att samtliga elever blir simkunniga innan de går ut gymnasiet.

Skolverket bör uppdras att ge direktiv till huvudmännen om målsättningar kring simkunnighet även på gymnasienivå. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Skolinspektionen bör dessutom följa upp simundervisningen i grundskolan, analysera brister i verksamheten och lyfta fram rekommendationer och goda exempel på hur att alla elever inom grundskolan kan klara kraven för simkunnighet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Civil insatsperson (CIP)

Olyckor och tillbud kräver ofta snabbt agerande så att den som har blivit utsatt eller råkat ut för något får snabb grundläggande hjälp. Runtom i vårt samhälle finns personer som har sådan grundläggande utbildning och skulle kunna hjälpa till, under förutsättning

att de får ett sådant larm. En civil insatsperson (CIP) är en frivillig som snabbt kan rycka ut vid t.ex. bränder, hjärtstopp och olyckor, ett koncept som tagits fram av Brandskyddsföreningen. Den frivillige ges utbildning, inklusive förståelse för hur man agerar på en olycksplats, får genomgå övningar samt utrustas med visst materiel och en app som larmar. Genom CIP kan frivilliga som befinner sig i närheten snabbt vara på plats och ge en första hjälp och stöd innan räddningstjänst eller ambulans är på plats, vilket är speciellt viktigt på landsbygden eller i skärgården. Vänsterpartiet menar att det vore värdefullt om konceptet CIP implementeras i kommunerna och räddningstjänsterna runtom i landet.

Regeringen bör återkomma med förslag för att stödja kommunerna och räddningstjänsterna i att införa konceptet civil insatsperson (CIP). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hanna Gunnarsson (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Kajsa Fredholm (V)

Håkan Svenneling (V)